

Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak

Politechnika Gdańska

WYKORZYSTANIE WYBRANYCH WSKAŹNIKÓW MAKROEKONOMICZNYCH DO OCENY EFEKTYWNOŚCI GOSPODAREK KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

Dotychczasowy przebieg integracji gospodarczej w Unii Europejskiej wskazuje, że sprzyja ona konwergencji, tzn. zwiększaniu tempa rozwoju i szybszemu zbliżaniu się do poziomu zamożniejszych partnerów krajom znajdującym się na niższym poziomie rozwoju gospodarczego [4, s. 79]. Problem ten dotyczy większości krajów, które zostały członkami Unii Europejskiej w maju 2004 r., w tym także Polski.

W teorii ekonomii funkcjonuje pojęcie realnej konwergencji, w myśl której kraje integrujące się zaczynają reprezentować podobny poziom ryzyka inwestycyjnego, podobne warunki instytucjonalne i prawne, podobne warunki prowadzenia działalności gospodarczej i konkurencji, co z czasem powoduje wyrównywanie poziomu rozwoju i wielkości PKB tych gospodarek. Model konwergencji doskonale opisuje istotę integracji w ramach UE [2, s. 161]. W praktyce ważne jest, aby efektem integracji były nie tylko wzrost gospodarczy i wyższa efektywność gospodarowania, ale i większy dobrobyt konsumentów w krajach zintegrowanych. W ten sposób przez rozszerzenie rozmiarów rynku pracy, rynku kapitałowego i rynku produktów integracja gospodarcza powinna przynosić korzyści ekonomiczne wszystkim jej uczestnikom.

Proces integracji Europy, w którym aktywnie uczestniczy nasz kraj, spowodował konieczność ustawicznej oceny jej efektywności na tle wybranych krajów Unii Europejskiej. Zarówno w okresie przedakcesyjnym, jak i po przystąpieniu Polski do struktur Unii Europejskiej podjęto działania w celu zmniejszenia dystansu w zakresie konkurencyjności, innowacyjności, nowoczesności struktury gospodarki polskiej oraz ograniczenia skali bezrobocia. Zadanie to nie jest łatwe do zrealizowania, ponieważ kraje unijne również podejmują wyzwania zmierzające do poprawy efektyw-

ności funkcjonowania swoich gospodarek. Powyższe cele zostały wyznaczone m.in. w procesie luksemburskim oraz w strategii lizbońskiej, co świadczy o potrzebie podejmowania prób dalszego rozwoju gospodarek poszczególnych krajów Unii.

W związku z tym zaprezentowano w niniejszym artykule wybrane miary umożliwiające ocenę zmian zachodzących w gospodarkach wybranych krajów UE oraz podjęto próbę oceny stopnia dysproporcji, zbieżności bądź rozbieżności ich rozwoju.

2. Wybrane miary poziomu rozwoju gospodarek krajów UE

Jednym ze wskaźników wykorzystywanym do oceny efektywności gospodarek jest produkt krajowy brutto (PKB). Odzwierciedla on ogólną wartość produkcji i całkowity dochód osiągnięty w określonym czasie w gospodarce narodowej. Jest zatem syntetycznym wskaźnikiem oceny potencjału danej gospodarki oraz jej pozycji na globalnym rynku.

Na potrzeby porównań międzynarodowych należy we wspomnianym mierniku uwzględnić zasoby ludzkie, którymi dysponuje dana gospodarka. Dzięki temu można zweryfikować ocenę efektywności gospodarki oraz zbadać poziom życia i zadowolenia osiąganego przez jej przeciętnego obywatela. W tym celu można się posłużyć wskaźnikiem PKB na 1 mieszkańca (PKB *per capita*). Wzrost wartości tego wskaźnika świadczy o realnym wzroście efektywności gospodarki oraz o poprawie warunków życia jej obywateli. Nastąpi to wówczas, gdy produkcja całkowita będzie rosła szybciej niż liczba ludności.

Warto zatem zwrócić uwagę na kształtowanie się PKB w Polsce na tle wybranych krajów UE. W tab. 1 zaprezentowano realny produkt krajowy brutto w latach 1995-2003.

Tabela 1. Realny produkt krajowy brutto w cenach stałych z 1995 r. w Polsce na tle wybranych krajów UE w latach 1995-2003

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EU 25*	–	1,7	2,6	2,9	2,9	3,6	1,7	1,1	0,9
EU 15	–	1,6	2,5	2,9	2,9	3,6	1,7	1,0	0,8
Polska	–	6,0	6,8	4,8	4,1	4,0	1,0	1,4	3,8
Niemcy	–	0,8	1,4	2,0	2,0	2,9	0,8	0,1	–0,1
Francja	–	1,1	1,9	3,4	3,2	3,8	2,1	1,2	0,5
Irlandia	–	8,1	10,8	8,9	11,1	9,9	6,0	6,1	3,7
Hiszpania	–	2,4	4,0	4,3	4,2	4,4	2,8	2,2	2,5
Grecja	–	2,4	3,6	3,4	3,4	4,5	4,3	3,8	4,7
Węgry	–	1,3	4,6	4,9	4,2	5,2	3,8	3,5	3,0
Czechy	–	4,2	–0,7	–1,1	1,2	3,9	2,6	1,5	3,7
Litwa	–	4,7	7,0	7,3	–1,7	3,9	6,4	6,8	9,7

* W latach 1995-2000 w celu przeprowadzenia analizy porównawczej umownie sklasyfikowano poszczególne kraje będące w UE od 2000 r. jako grupę UE 25.

Z danych przedstawionych w tab. 1 wynika, że Polska w latach 1996-2000 była jednym z bardziej dynamicznie rozwijających się krajów Unii. Konkurowała w tym względzie tylko z Irlandią i Węgrami. Pierwszy z wymienionych krajów w badanym okresie notował tempo wzrostu gospodarczego powyżej 8% rocznie, a w roku 1999 osiągnął stopę wzrostu realnego PKB na najwyższym poziomie, tj. 11,1%. Na Węgrzech w latach 1997-2000 stopa wzrostu PKB była zbliżona do Polski.

W badanym okresie w Polsce stopa wzrostu PKB przewyższała średnią unijną (w porównaniu z 15 krajami Unii), o 2,44 punktu procentowego. Na uwagę zasługuje różnica między poziomem wzrostu gospodarczego w Irlandii w stosunku do pozostałych krajów Unii – wynosiła ona ponad 7 punktów procentowych. Na Węgrzech relacja ta wynosiła 1,34 punktu procentowego.

Od 2001 r. w wyniku spadku koniunktury gospodarczej zarówno w Polsce, jak i w krajach Unii Europejskiej zanotowano wyraźne spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego. Jak wynika z tab. 1, największy regres zaobserwowano w Niemczech i Francji oraz w Polsce. Należy podkreślić, iż negatywne tendencje nie dotyczyły takich krajów, jak: Irlandia, Litwa, Grecja i Węgry.

Najczęściej stosowanym miernikiem, służącym do oszacowania poziomu życia społeczeństwa w poszczególnych państwach UE, jest PKB *per capita*. W tab. 2 przedstawiono wielkość PKB na jednego mieszkańca z uwzględnieniem parytetu siły nabywczej wyrażonego jako udział PKB w średnim PKB osiągniętym przez 25 państw członkowskich Unii.

Tabela 2. PKB *per capita* w PPS w wybranych krajach UE w latach 1995-2003

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EU 25	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU 15	110,7	110,4	110,1	110	109,9	109,8	109,6	109,4	109,2
Polska	40,8	42,5	44,3	45,1	45,7	45,9	45,9	45,6	46,0
Niemcy	119,5	118,4	116,0	114,6	113,6	112,3	110,1	108,7	108,1
Francja	115,3	114,3	114,8	114,8	114,5	114,3	114,8	112,9	111,0
Irlandia	99,3	103,3	112,7	117,3	122,4	126,9	129,5	132,6	132,5
Hiszpania	87,6	87,9	88,0	89,3	92,0	91,9	92,3	94,6	97,8
Grecja	72,2	71,6	72,3	71,9	71,9	72,7	73,8	77,7	80,9
Węgry	49,6	49,5	50,6	51,8	52,6	53,6	56,4	58,6	60,5
Czechy	70,1	72,0	69,8	67,2	65,8	65,0	66,1	67,6	68,8
Litwa	34,2	35,4	37,3	39,2	37,8	38,6	40,8	42,4	45,8

Źródło: [6].

W celu pogłębienia analizy poszczególne państwa Unii można podzielić na trzy grupy. Grupę pierwszą stanowią kraje, których PKB *per capita* przewyższa średnią UE 15, grupę drugą – kraje osiągające PKB *per capita* powyżej 50% średniej UE 25 oraz grupę trzecią – poniżej 50% średniej UE 25.

Tabela 3. Klasyfikacja wybranych krajów UE z uwzględnieniem PKB *per capita*

Lata	Grupa 1	Grupa 2	Grupa 3
1995-1996	Niemcy Francja	Irlandia Hiszpania Grecja Czechy	Polska Węgry Litwa
1996-2003	Niemcy Francja Irlandia	Hiszpania Grecja Czechy Węgry	Polska Litwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie tab. 2.

Z powyższej klasyfikacji wynika, że wysoki wzrost gospodarczy zaobserwowany w Irlandii przyczynił się do jej awansu do grupy państw o najwyższym poziomie PKB *per capita*, czego potwierdzeniem jest rok 2002, w którym analizowany miernik był najwyższy spośród wszystkich badanych krajów i wynosił 132,6% średniej UE 25. Oznacza to, że w stosunku do Polski osiągnięty wynik Irlandii był prawie trzykrotnie wyższy.

Zaobserwowany wzrost gospodarczy na Węgrzech spowodował przejście prezentowanego kraju z grupy trzeciej do drugiej, co należy uznać za swoisty sukces gospodarki węgierskiej.

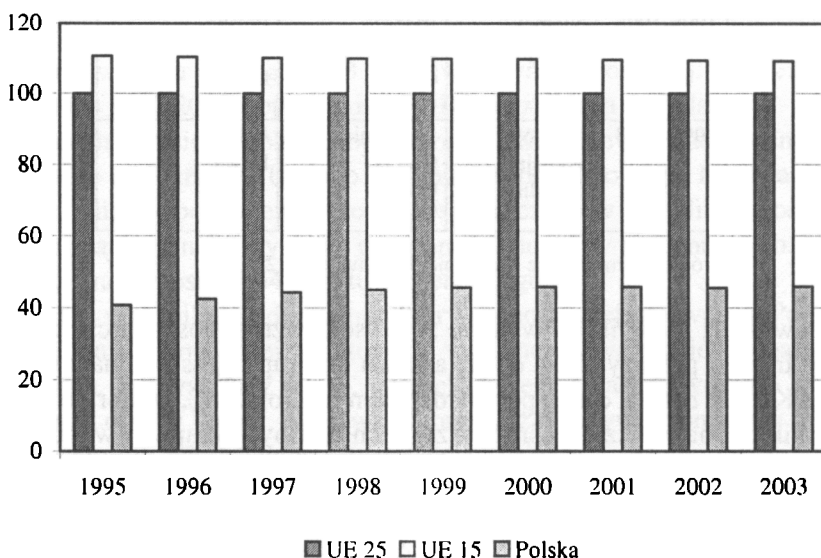
Na uwagę zasługuje również zjawisko zaobserwowane w gospodarce Czech. W 1996 r. pojawiła się tendencja do spadku PKB *per capita*, trwająca aż do końca 2000 r. Pomimo niekorzystnej sytuacji kraj ten nie znalazł się w grupie państw o najniższym PKB *per capita*, tzn. poniżej 50% UE 25. W 2001 r. nastąpiło odwrócenie dotychczasowej niekorzystnej tendencji – w 2003 r. PKB *per capita* w Czechach wynosił prawie 70% średniej UE 25, był więc o przeszło 20 punktów procentowych wyższy aniżeli w Polsce.

Graficznym potwierdzeniem zaobserwowanego dystansu dzielącego Polskę od krajów Unii Europejskiej jest rys. 1.

W Polsce PKB na jednego mieszkańca jest nadal, mimo systematycznego wzrostu, mniej więcej 2-3 razy niższy niż w krajach UE. To potwierdza, jak duży dystans między PKB *per capita* dzieli polską gospodarkę od państw Wspólnoty. Prawdopodobnie powodem tej niekorzystnej tendencji jest m.in. niewykorzystanie w pełni dostępnego zasobu ludzkiego, co się przejawia niskim poziomem zatrudnienia oraz wysoką stopą bezrobocia. Z tego punktu widzenia ciekawość budzi zbadanie PKB przypadającego na jednego zatrudnionego, czyli produktywność pracy.

Rozwój gospodarek oraz wzrost dobrobytu społeczeństwa wiążą się niewątpliwie ze wzrostem produktywności pracy, tj. stworzeniem możliwości uzyskania w tym samym czasie pracy zwiększonego produktu. Oznacza to, że wzrost produktywności stwarza nadzieję na poprawę sytuacji gospodarczej kraju oraz może do-

prowadzić do zmniejszenia dystansu dzielącego naszą gospodarkę od krajów UE. Powyższą informację przedstawiono w tab. 4.

Rys. 1. PKB *per capita* w Polsce na tle wybranych krajów UE w latach 1995-2003

Źródło: opracowanie własne na podstawie tab. 2.

Tabela 4. Produktywność na jednego zatrudnionego w wybranych krajach UE w latach 1995-2003

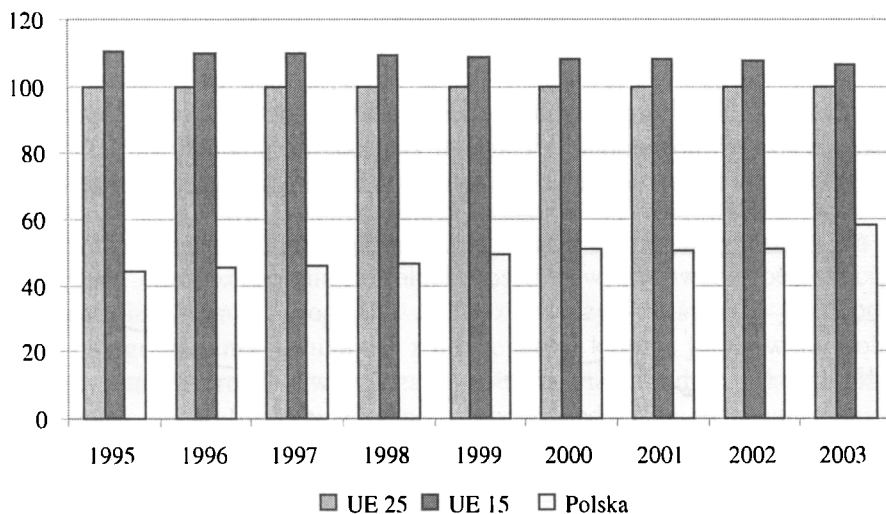
Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EU 25	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU 15	110,2	109,9	109,9	109,6	109,0	108,4	108,2	107,9	106,8
Polska	44,1	45,2	46,2	46,7	49,1	51,0	50,3	51,1	58,2
Niemcy	107,7	107,7	106,6	105,7	104,5	102,8	101,7	101,4	100,9
Francja	124,6	123,8	125,2	125,6	124,5	123,0	123,6	121,7	118,7
Irlandia	114,8	116,5	122,4	120,7	121,2	123,0	125,3	129,1	127,2
Hiszpania	104,4	103,9	102,0	101,4	102,4	100,7	100,9	102,7	103,9
Grecja	85,2	85,7	89,7	84,7	85,8	87,7	90,6	95,7	97,9
Węgry	58,3	58,6	60,2	61,2	60,7	61,7	65,0	67,3	67,7
Czechy	57,7	59,6	58,0	58,0	59,7	59,8	61,1	61,5	62,0
Litwa	31,1	31,8	33,3	35,5	34,5	36,8	40,7	45,6	47,5

Źródło: [6].

Z danych zaprezentowanych w tab. 4 wynika, że produktywność na jednego zatrudnionego w Polsce na tle wybranych krajów UE była (i nadal jest) bardzo niska. Niższe wskaźniki produktywności zanotowano w badanym okresie tylko na

Litwie. Mimo tych niekorzystnych relacji można stwierdzić, że w latach 1995-2003 produktywność na jednego zatrudnionego w Polsce systematycznie wzrastała, a w 2003 r. osiągnęła poziom prawie 60% średniej UE 25. Spowodowało to zmniejszenie dystansu w badanym okresie o 14,1 punktu procentowego do średniego poziomu osiąganego przez UE 25. W tym czasie Czechy zanotowały wzrost produktywności na jednego zatrudnionego tylko o 4,3 punktu procentowego, Węgry – o 9,4 punktu procentowego. Nie bez znaczenia jest to, że w badanym okresie nastąpił spadek produktywności na jednego zatrudnionego w UE 15 o 3,4 punktu procentowego. Powodem tego był zaobserwowany systematyczny, coroczny spadek produktywności w Niemczech, co w konsekwencji doprowadziło w roku 2003 do obniżenia produktywności o 6,8 punktu procentowego w stosunku do roku 1995. Podobną tendencję spadkową zanotowano we Francji, ale spadek ten był nieco niższy, wyniósł bowiem w badanych latach 5,9 punktu procentowego.

Analizowane zagadnienie przedstawiono na rys. 2.

Rys. 2. Produktywność na jednego zatrudnionego w Polsce na tle krajów UE w latach 1995-2003

Źródło: opracowanie własne na podstawie tab. 4.

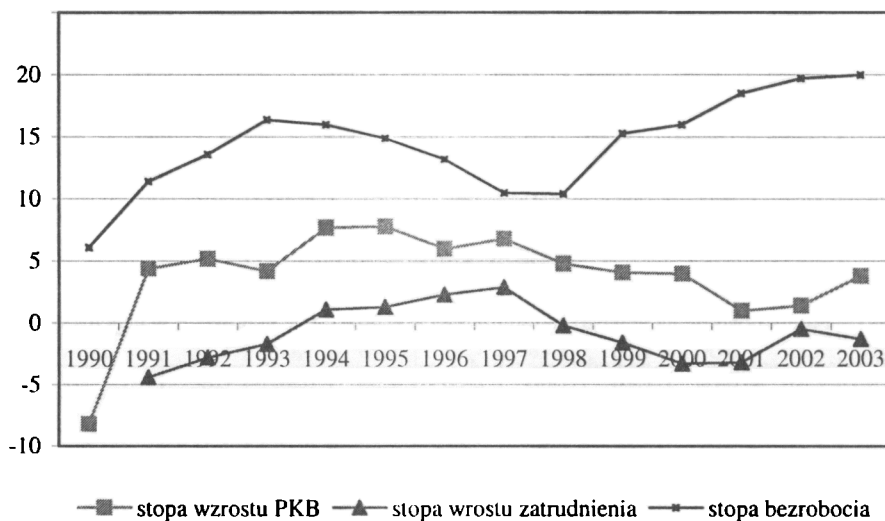
Na podstawie przeprowadzonych analiz nasuwa się pytanie, dlaczego pomimo tak dużej zmiany produktywności zatrudnienia w Polsce poprawa poziomu życia społeczeństwa mierzona PKB *per capita* charakteryzuje się słabszą tendencją wzrostową. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie umożliwi obserwacja relacji między wybranymi wielkościami makroekonomicznymi zaprezentowanymi w tab. 5.

Tabela 5. Roczna stopa wzrostu PKB, stopa wzrostu zatrudnienia oraz stopa bezrobocia w Polsce w latach 1990-2003

Lata	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Stopa wzrostu PKB	-8,2	4,4	5,2	4,2	7,7	7,8	6,0	6,8	4,8	4,1	4,0	1,0	1,4	3,8
Stopa wzrostu zatrudnienia	-	-4,4	-2,8	-1,7	1,1	1,3	2,3	2,9	-0,2	-1,6	-3,3	-3,2	-0,5/	-14,6
Stopa bezrobocia	6,1	11,4	13,6	16,4	16,0	14,9	13,2	10,5	10,4	15,3	16,0	18,5	19,7	20,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie [10]; www.statgov.pl.

W latach 1991-1993 wskaźniki wzrostu gospodarczego w Polsce były coraz lepsze. Pomimo to w badanym okresie zaobserwowano na rynku pracy tendencję odwrotną, co oznacza, że wzrostowi gospodarczemu towarzyszył spadek zatrudnienia w gospodarce narodowej i systematyczny wzrost bezrobocia. W kolejnym okresie, tj. w latach 1994-1997, stosunkowo duża dynamika wzrostu PKB nie przekładała się na równie wysoki wzrost zatrudnienia. Tym samym w latach 1993-1994 odnotowano stopę bezrobocia przekraczającą 16%. W latach 1998-2000 obserwowanemu wzrostowi PKB towarzyszył coraz silniejszy spadek poziomu zatrudnienia. Potwierdza to występowanie bezzatrudnieniowego wzrostu gospodarczego, wynikającego prawdopodobnie z ciągłego zwiększania produktywności zatrudnienia. Od 2001 r. w Polsce zaobserwowano spadek koniunktury gospodarczej trwający

Rys. 3. Dynamika zmian rocznej stopy wzrostu PKB, stopy wzrostu zatrudnienia oraz stopy bezrobocia w Polsce w latach 1990-2003

Źródło: opracowanie własne na podstawie tab. 5.

aż do końca 2002 r. Spowodowało to jeszcze większą presję na rynek pracy: głęboki spadek zatrudnienia i gwałtowny wzrost stopy bezrobocia – do poziomu 20% w roku 2003. Sytuacja ta oznacza, że osiągnięto stopę bezrobocia prawie dwukrotnie wyższą w porównaniu z rokiem 1999 i trzykrotnie wyższą w porównaniu z początkiem okresu transformacji.

Na uwagę zasługuje weryfikacja danych GUS w poziomie zatrudnienia w roku 2002, wynikająca z przeprowadzonego powszechnego spisu ludności. Zaskakujące są jej wyniki. Ze spisu wynika, że zatrudnienie w roku 2002 w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyło się o prawie 15%. Świadczyć to może o występowaniu znacznego, nieformalnego rynku pracy w Polsce.

W roku 2003 ponownie osiągnięto w Polsce wzrost gospodarczy na poziomie prawie 4%, ale towarzyszyły temu dalszy spadek zatrudnienia i wzrost bezrobocia (rys. 3).

3. Podsumowanie

Z przedstawionych rozważań wynika, że istotnym problemem staje się przeprowadzanie analiz w celu faktycznego dyskontowania sukcesu wynikającego z integracji. Z badań można wnioskować, że współczesna gospodarka globalna wymaga stałych dostosowań do zmieniających się warunków działania. Kraj, który tego nie czyni szybko, zostaje w tyle. Przyjęcie nieodpowiedniej strategii rozwoju danej gospodarki obniża tym samym jej pozycję w rankingach międzynarodowej konkurencyjności.

Zaobserwowanego w Polsce problemu wynikającego z niewykorzystania zasobów ludzkich oraz ponoszenia wysokich kosztów występowania bezrobocia nie pomoże rozwiązać Unia Europejska. Jedną z przyczyn tej sytuacji jest to, że ze względu na ograniczenia wynikające z odmienności kultur i języków siłą roboczą wykorzystywaną w procesie wytwarzania dóbr można zatrudnić tylko na określonym obszarze geograficznym. Częściowo odpowiadają za to również wysokie koszty związane z mobilnością, wynikające np. z potrzeby organizacji zakwaterowania dla siły roboczej przemieszczanej na duże odległości. Z tego punktu widzenia istotne wydaje się uwzględnianie w polityce makroekonomicznej Polski problemów związanych z rynkiem pracy w celu ograniczenia występującego dystansu.

Polskę w nadchodzących latach czeka nie tylko nadrabianie luki dochodowej wobec rozwiniętych gospodarek UE, ale także uniknięcie pozycji najbiedniejszego kraju wśród 25 członków rozszerzonej struktury europejskiej.

Literatura

1. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., *Ekonomia*, PWE, Warszawa 1993.
2. Bombała B., *Aksjologiczne przesłanki integracji europejskiej*, [w:] *Unifikacja i różnicowanie się współczesnej Europy*, red. B. Fijałkowska, A. Żukowski, Elipsa, Warszawa 2002.

3. Borkowska S., *Polski rynek pracy wobec integracji europejskiej*, IPSS, Warszawa 2003.
4. Dyński J., *Gospodarcze zróżnicowania regionalne a procesy integracyjne*, [w:] *Wzrost gospodarczy – integracja Europy – otoczenie finansowe współczesnej firmy*, red. L. Olszewski, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2004.
5. Gawlikowska-Hueckel K., Zielińska-Głębicka A., *Integracja europejska*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2004.
6. <http://europa.eu.int/comm/eurostat>.
7. Johann M., *Polska – UE. Porównanie poziomu życia ludności*, Difin, Warszawa 2005.
8. Kalinowski A., *Nadrabianie dystansu*, „Przegląd Techniczny” 2005 nr 4.
9. Oyrzanowski B., *Makroekonomia*, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 1997.
10. „Rocznik Statystyczny” 1991-2004, GUS, Warszawa.
11. Sobocka-Szczapa H., *Unia Europejska – Polska. Sytuacja na rynku pracy w latach dziewięćdziesiątych*, IPiSS, Warszawa 2003.
12. www.statgov.pl.

USING SOME MACROECONOMIC INDICATORS FOR THE EVALUATION OF EU ECONOMIES EFFICIENCY

Summary

European Integration Process, in which Poland actively participates, made the continuous efficiency measurements in comparison with other EU countries necessary. Therefore, this paper presents chosen *measurements/measures* (GDP p.c., unemployment and employment rates, efficiency) allowing the evaluation of changes in EU economies and an attempt was made to explore the degree of disproportion of convergence in their development.